

Türkiye’de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri

Ertuğrul GÜREŞÇİ

ispir_ert@hotmail.com

The Migration to City from Village in Turkey and Some Thoughts on the Issue

Abstract

If the migration to city from village together its causes and results causes is approached, it will be evaluated as an important economic and social case of Turkey. The migration to city from village in Turkey that is created of economic and social transform in 1950’s, is occurred to new economic and social case. In this study, it is aimed to some conceptions concern with forth, by evaluating to causes and results of the migration to city from village in Turkey. In study, it is used to the migration data of Turkish Statistical Institute (TSI) and scientific studies that are made at previous period.

Key Words : Village, City, Migration.

JEL Classification Codes : Q18, R23.

Özet

Köyden kente göç, nedenleri ve sonuçları ile birlikte ele alındığında Türkiye’nin önemli bir ekonomik ve sosyal olayı olarak değerlendirilebilmektedir. Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan ekonomik ve sosyal dönüşümün yarattığı köyden kente göç, beraberinde yeni ekonomik ve sosyal olayları da getirmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de köyden kente göçün nedenleri ve sonuçları değerlendirilerek geleceğe yönelik bazı düşüncelerin yansıtılması amaçlanmıştır. Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) göç verileri ve konu ile ilgili daha önceden yapılan bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler : Köy, Kent, Göç.

1. Giriş

İnsanlar çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri terk edip kendilerine başka yaşam alanları bulmaları göç olarak ifade edilebilir. Tarih boyunca insanlar, bireyler veya topluluklar halinde göçebe yaşamak zorunda kalmış ve sürekli kendileri için daha güvenilir yerler aramışlardır (Sağlam, 2006; Moch, 2007; Anonim, 2010). Bu arayışlar sonucu dünyanın birçok yerinde, insanlar kendileri için uzun süre yaşayabileceği alanlar oluşturmuşlardır. Ancak 1700’lü yıllarda Avrupa’da başlayan sanayileşme süreci, beraberinde birçok ekonomik, sosyal ve siyasi olayları da getirmiştir. Sanayileşme süreci ile tarım toplumlarının araç ve gereç kullanımını arttırması ile bu toplumlarda zaten fazla olan iş gücü fazlalığı iyiden iyiye açığa çıkarmış, bireysel ve toplumsal hareketliliği tetiklemiştir. Bu hareketlilik, yoğun olarak tarımdan sanayiye veya kırsal alandan kente doğru olmuş, yani göç hareketi başlamıştır (Cerrutti and Bertonecello, 2003; Zhang and Song, 2003; Güreşçi ve Yurttaş, 2008; Güreşçi, 2010; Park and Wank, 2010).

Dünyada olduğu gibi bu süreçten Türkiye’de etkilenmiş ve özellikle 1950’li yıllardan sonra Türkiye’de önemli sosyal ve ekonomik değişimler meydana gelmiştir. Değişimlerin başında, çok partili hayata geçiş, sanayileşme ve beraberinde getirdiği kentleşmenin olduğu söylenebilir. Bu gelişmelerin en genel sonucu veya süreci, kırsal nüfusun çözülmeye başlamasıdır. Kırsal nüfusun önemli bir kısmını oluşturan köylerden kentlere doğru bir nüfus akımı başlamış ve günümüze değin devam ede gelmiştir (Güreşçi ve Yurttaş, 2008). Bu akış kırsal göç veya köyden kente göç olarak tanımlanabilir ve Türkiye’nin siyasal, ekonomik ve sosyal gelişimini açıklayan en önemli olay olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Türkiye’de köyden kente göç olgusunu ön plana çıkarmak, sebeplerini, sonuçlarını ve geleceğe yönelik bazı değerlendirmeler yapma amacını taşımaktadır. Çalışmada, Türkiye’nin köyden kente göç sonucu önemli değişimler yaşadığını ve yaşayacağı gerçeğinden hareket edilmiştir. Bu amaçla çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) göç verileri ve konu ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalardan elde edilen veriler derlenerek kullanılmış ve çalışmanın altyapısı oluşturulmuştur.

2. Türkiye’de Köyden Kente Göç

Türkiye’de köyden kente göçün 1950 ve sonrasında hızlandığı söylenebilir. Zaten Türkiye’de kentleşme olgusu 1950 öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmektedir (Işık, 2005). Bu yıllar aynı zamanda Türkiye’nin çok partili hayata geçişi, sanayileşme, batıya açılma ve kentleşmeye başladığı dönemdir (Işık, 2005; Sağlam, 2006). Bu dönemin ardında, kırsal toplumda fazla olan nüfus baskısı ve yoksulluğun olduğu gerçeği gözden kaçırılmaması gerekir. Türkiye’nin 1948–1952 yılları arasında Truman

Doktrinin yanında Marshall Planı kapsamında almış olduğu ekonomik yardımlarda önemli sonuçlar doğurmuş ve beraberinde söz konusu bu değişimleri hızlandırmıştır (Ertem, 2009). Türkiye'nin yaşadığı bu büyük ekonomik ve toplumsal değişim ve dönüşüm gecikmeli de olsa kırsal bölgeleri ve bu bölgelerdeki en önemli yerleşim birimi olan köyleri de etkilemiştir. Gecikmeli olmasının nedenleri aşağıdaki sıralanabilir:

- 1) Köylerin sayıca çok ve dağınık olması,
- 2) Köylülerin kentlerdeki gelişmelerden, ulaşım ve iletişim sorunlarından dolayı geç haberdar olmaları,
- 3) Muhafazakâr bir yapıda olmaları ve yeniliklere açık olmama, (Yurttaş ve Yavuz, 1988: 22–23).
- 4) Toprağa bağımlılığın fazla olması,

Türkiye'nin 1950'li yıllarda sanayileşme ve beraberinde getirdiği ekonomik gelişmeler, özellikle kentsel alanlarda kendisini daha hızlı göstermiş, bunun sonucunda kentlerde yeni iş sahaları oluşmuştur. Bu ve benzeri nedenler, kentleri çekici kılmış ve kırsal nüfusu kendisine doğru çekmeye başlamıştır. Keleş (2011) ve Özer (2011) kentleşmenin, nüfusun köylerden kente göç etmesi olduğunu ifade etmişler ve 20.yy.ın ikinci yarısından itibaren ister zengin ister fakir olsun bütün ülkelerin bu sorunu çözmeye çalıştığını ortaya koymuşlardır. Kentleşme ile birlikte kırsal alanda aşırı nüfus baskısının yarattığı fakirlik ve geri kalmışlık yavaş yavaş çözülmeye başlamış ve zaten var olan itici faktörler köylüleri kentlere doğru itmeye başlamıştır (Çelik, 2006; Güreşçi ve Yurttaş, 2008).

Türkiye'de köyden kente göçün nedenleri bu düşünce etrafında üç ana başlıkta toplanabilir. Çelik (2006) bu faktörleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- 1) İtici faktörler (Köylerin ve köylülerin yoksulluğu).
- 2) Çekici faktörler (Kentlerdeki yeni iş sahaları ve sosyal fırsatlar).
- 3) İletici faktörler (Ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler).

Köylü nüfusun kentlere doğru göç etmeye başlaması, köylerde kalan diğer akraba ve komşuları içinde bir iletilici faktör oluşturmuş ve bu süreç hızlanarak artmıştır (Yavuz vd. 2004; Güreşçi ve Yurttaş, 2008).

2.1. Köyden Kente Göçün Mevcut Durumu

Köyden kente göç ile ilgili en önemli veriler, nüfus ve göç istatistiklerinden derlenebilir. Nüfustaki artış ve azalışın en önemli sebebi doğum ve ölüm oranlarındaki değişimlerdir. Genel olarak kırsal bölgelerde doğum oranı kentsel bölgelere göre daha yüksek olduğu kabul edilir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye nüfusunun yaklaşık %75,00’ı köylerde yaşamakta iken bu oran giderek azalmış ve günümüzde tersi bir durum olmaya başlamıştır (Ayyıldız, 1992: 20–92). Bu durumun en önemli sebebi, köyden kente veya kırsaldan kente olan göçlerdir. Tablo 1’de Türkiye’deki köyden kente göçün mevcut durumu görülmektedir.

Tablo: 1
Türkiye’de Dönemler İtibari İle Köyden Kente Göç

Dönemler	Köyden Kente Göç Edenlerin Sayısı	Toplam Göç Edenlere Oranı (%)
1975–1980	610.067	17.02
1980–1985	860.438	22.53
1985–1990	969.871	17.95
1995–2000	1.168.285	17.46

Kaynak: TÜİK (2010).

Türkiye’de hemen her gün sayıları 40.000 civarında olan köy ve benzeri kırsal yerleşim birimlerinden kentlere doğru binlerce insan göç etmeye devam etmektedir. Bu göçlerin tamamına yakını plansız ve kontrolsüz bir şekilde olmakta ve kentler giderek dev köyler haline dönüşmektedir (Torlak ve Polat, 2006).

2.2. Köyden Kente Göçün Sonuçları

Köyden kente göçün sebepleri kadar sonuçları da Türkiye için sorgulanması gereken önemli bir olaydır. Türkiye’nin 1950’den sonra ekonomik ve sosyal yönden önemli bir değişim yaşadığı ve bu değişimin kırsal alandaki en önemli sonucu köyden kente olan göçler olarak kabul edilmektedir. Kırsal nüfus baskısı ile köylerini terk eden binlerce insan kentlere yönelmiş ve hem kendileri hem de kent için yeni bir yaşam alanını doğurmuştur.

Köyden kente göçün sonuçları; köyleri-köylüleri-kentleri ve kentlileri etkilemiştir. Güreşci (2010a) köyden kente göçün çok yönlü olarak köyü-köylüyü-kenti ve kentliyi etkilediği gerçeğini ortaya koymuştur. Köyden kente göçün sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir: (Pazarlıoğlu, 2007; Güreşci, 2010a; Güreşci, 2010b; Öztürk ve Altuntepe, 2010).

1. Köydeki sonuçları:

- a. Azalan nüfus ile birlikte kullanılmayan ev, hayvan barınakları ve diğer tarımsal yapılar büyük ölçüde tahribata uğramıştır. Bu durum özellikle Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde daha sık görülmüştür. Buna ilaveten köyden göç edipte maddi durumu iyi olanların özellikle yaz aylarında köylerine gelip kalmaları için yeni ve daha modern binaların yapıldığı köylerde mevcuttur.
- b. Tarımsal faaliyetler daha az işletme tarafından yapıldığından, önceden işlenen bir çok tarım arazisi işlenemez olmuştur. Yine hayvan sayısının azalması ile birlikte hayvan başına düşen mera arazisi artmış ve köylerin mera arazileri daha az tahribata uğramıştır. Köylerde büyük ölçüde tarımsal üretim deseni değişmiştir.
- c. Önceden yapılan bazı tarımsal altyapı hizmetleri büyük ölçüde tahribata uğramıştır. Özellikle sulama kanalları bunların başında gelmektedir.
- d. Okul, sağlık ocağı veya sağlık evi olan köylerin bir çoğunda bu binalar kamu hizmeti verilemediğinden dolayı kapatılmıştır.

2. Köylülerdeki sonuçları:

Bu sonuçlar köyde kalan köylülerde ve göç eden köylülerde ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Köyde kalan köylülerde göçün en önemli sonucu, göç eden yakınlarının yanına gitme isteği ve bu istek sonucunda yeni göç dalgaları meydana gelmiştir. Göç eden köylülerde ise göçün sonucu, daha çok köy-kent kültürünün çatışmasından kaynaklanan kentsel uyum sorunları ve bu ortamda yaşadıkları ekonomik sorunlar ilk akla gelenlerdir. Yine göç eden köylüler arasında yardımlaşma ve dayanışma bilinci gelişmiş ve hemşeri dernekleri kurmuşlardır.

3. Kentlerdeki sonuçları:

- a. Kentlerin nüfusu, göç sonucu artmış ve fiziksel olarak kentler genişlemiştir. Bu genişlemede yeni semtler, mahalleler ve varoşlar oluşmuştur.
- b. Kentlerde kamu hizmetleri artmasına rağmen göç eden nüfusu tam olarak sindirememiş ve bunun sonucunda kentlerde özellikle göç edilen semtlerde kamu hizmetlerinden yararlanan pay azalmıştır. Kentlerdeki hastaneler ve okullardaki yoğunluk bunu göstermektedir.
- c. Kırsal uyum sonucu kentlerde daha sık asayiş olayları görülmeye başlamıştır.
- d. Kentin eski mimarisi ve tarihsel dokusunda zedelenme olmuştur.

4. Kentlilerdeki sonuçları:

- a. Köyden göç edenlerle yakın ilişki kurulması sonucu, akrabalık ilişkileri gelişmiş ve kentsel kültür köy kültürü ile kaynaşmamıştır.
- b. Bazı kentlilerin köyden göç edenlerle uyum sorunu yaşadıkları hatta bu kişilerin yaşamış oldukları bazı semtleri terk ettikleri görülmüştür.

Yukarıda ifade edilen gerçekler köyden kente göçün en belirgin sonuçlarından bazılarıdır. Ancak köyden kente göçün Türkiye’deki en genel sonucu toplumsal yapıda yarattığı büyük değişimlerdir.0

3. Köyden Kente Göçün Düşündürdükleri

Köyden kente göç nedenleri, sonuçları ve gelecekte Türkiye için getirileri ve götürcekleri ile tartışılması gereken bir konudur.

3.1. Köyden Kente Göçün Nedenleri Üzerine Düşünceler

Köyden kente göçün nedenleri üzerinde düşünüldüğünde akla şu soru gelebilir. Bu nedenler acaba Türkiye’nin ekonomik ve sosyal gelişmesinin bir sonucu olarak mı gelişti? Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda kırsaldan kente olan göçler sanayileşme sürecinin beklenen bir sonucu şeklinde değerlendirilmektedir. Doğrusu 1950’li yıllardan sonra Türkiye’nin önemli bir siyasi (çok partili hayata geçiş), ekonomik (ekonomide liberalleşme) ve sosyal (toplumsal çözümler) gelişme gösterdiğini söylemek gerekir. Ancak bu gelişmelerin sonucunda kentleşmenin veya sanayileşmenin yarattığı istihdam boşluğunun kırsaldan karşılanması ilk akla gelen yöntemlerinden birisi olmuştur (Yavuz vd. 2004). Yine sanayileşmenin tarıma girmesi ile istihdam fazlalığının iyice ortaya çıkması da bunu destekler nitelikte olmuştur (Şimşek ve Gürler, 2004). Doğal olarak bu yıllarda köyden kente göçün Türkiye için bir sorun olarak algılanmadığını söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Köylerin hızla çözülmesi, tarımdan kaçış ve kentleşmenin buna ayak uyduramaması gelecekte olabilecek muhtemel sorunlarında habercisi olmuştur. Gerçekte de öyle olmuştur. Şunu söylemek gerekir ki, köyden kente göçün başlangıcı olan nedenlerin Türkiye’ye de yansması beklenen bir gelişme olmuştur. Ancak sonraki yıllarda daha iyi anlaşılmıştır ki, köylerde göçü tetikleyen itici faktörlerin artarak devam etmiş ve köylülerin sorunlarını büyük ölçüde kentlere taşımışlardır. Köyden kente göçün nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik atılan adımların sürekli eksik veya yetersiz olması bu nedenleri ortadan kaldırmamış hatta arttırmaya devam etmiştir.

3.2. Köyden Kente Göçün Sonuçları Üzerine Düşünceler

Göçün sonuçları kısa sürede Türkiye'nin göç alan başta büyük şehirleri olmak üzere diğer kentlerde kendisini olumsuz olarak göstermiştir. Özellikle kentlerde oluşan varoşlar ve çarpık kentleşme beraberinde yeni ekonomik ve toplumsal olayları da getirmiştir (Yenigül, 2005). Bu etki sadece kentlileri değil aynı zamanda göç eden köylüleri de etkilemiştir. Ancak göç eden köylülerin içerisinde kentsel dönüşüme ayak uydurabilenlerin ekonomik ve sosyal yönden daha iyi duruma geldiklerini de söylemek gerekir. Bu yönü ile köyden kente olan göçlerin olumlu ve olumsuz sonuçları olmuştur. Bu sonuçların olumlu yansımalarının yanı sıra olumsuz sonuçlarının da iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.3. Köyden Kente Göçün Geleceğe Yönelik Muhtemel Etkileri

Türkiye köylü nüfusunun dolayısıyla tarımsal nüfusunun azaltılmasına çalışırken, artan nüfusun kentsel uyumu ile birlikte köylerin ve kırsalın yeniden yapılandırılmasına birlikte önem vermelidir. Çünkü tarımdan vazgeçen vasıfsız iş gücünün kentle bütünleşmesinde özellikle bu kişilerin mesleki uyumları ve istihdamlarına yönelik kentsel ortamda alternatif programlar geliştirmelidir. Aksi takdirde bu nüfusun kentte köylü gibi yaşamaya devam edeceği hatta bocalayacağı unutulmamalıdır. Yine köylerin başta altyapı olmak üzere temel geçim kaynağını oluşturan tarımsal sorunlarının mutlaka çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu ise Türk Tarım Politikası'nın köyden kente göç ile birlikte ele alınarak ve diğer ekonomik ve sosyal politikalarla birlikte ele alınarak yeniden yapılandırılmasına bağlıdır (Güreşçi, 2009).

Köyden kente göçün Türkiye'nin geleceğinde muhtemel bazı gelişmelere neden olabileceği düşünülebilir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- 1) Bu göç devam aynı hızla devam ederse bu sorunlar da aynı hızla artmaya devam eder. Böylece Türkiye sorunlarını çözen değil biriktirip sorun tasarrufu yapan bir ülke olur.
- 2) Köyden kente göç ekonomik ve sosyal gelişmelerin doğal bir sonucu olarak gelişirse Türkiye sadece önceki göçlerin arta kalan sorunlarını çözmekle uğraşır. Çünkü bu süreç geleceğe dönük olsa da Türkiye'de köyden kente göçün yarım asırlık bir geçmişinin olduğu unutulmamalıdır.
- 3) Köyden kente göçler durursa, köylerde bazı olumlu gelişmelerin olduğu veya kentlerin artık çekim güçlerini kaybetmeye başladığı şeklinde düşünülebilir. Bu durum, kentlerde oluşan itici faktörlerin kırsaldakilerden daha fazla olduğu şeklinde düşünülebilir.

- 4) Köyden kente göçler tersine dönerse yani kentten kırsala göçler başlarsa ki bu süreç uzun zamandan beri zaten devam etmektedir. Türkiye’nin kentlerinin artık yaşanmaz hale geldiğini (göç eden köylüler için) gösterebilmektedir. Bu ise daha ciddi bir durum olur ki kentin ve kentlilerin sorunlarının çözmek daha karmaşık bir yapı oluşturabilecektir. Ancak kentten göçlerin kırsaldaki iyileşmelerin bir yansıması şeklinde olduğu da düşünülebilir. Bu sürecin köyden kente göçler gibi en azından plansız bir şekilde gelişmemesi de gerekmektedir. Çünkü köye göç edenlerin bu kez köye uyumları tekrar tarımsal faaliyetlere geri dönmeleri sonucunu doğuracaktır.

4. Sonuç

Köyden kente olan göçler, Türkiye’nin geçmişte yaşamış olduğu sorunlarını ortaya konulmasında önemli bir olaydır. Çünkü bu olay sebepleri ve sonuçları ile birlikte Türkiye’yi yansıtmaktadır. Bu sorun iyi anlaşıldığı takdirde Türkiye’nin sorunlarına daha akılcı çözümler üretilebilecektir. Türkiye’de köyden kente olan göçler üzerine akademisyenler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), devlet ve toplumun bütün kesimleri düşünülmeli, bu düşüncelerini paylaşmalı ve bir an önce ortak akıl ile birlikte ortak hareket etmelidir.

Kaynakça

- Anonim (2010), “Beşeri Sistemler, 5. Bölüm, Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları”, <http://egitek.meb.gov.tr/aok/Aok_Kitaplar/AolKitaplar/Cografya_3/5.pdf>, 04.10.2010.
- Ayyıldız, T. (1992), *Tarım Politikası Genel Politikalar ve Türkiye’de Durum*. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 620, Erzurum.
- Cerrutti, M. & R. Bertoncello (2003), “Urbanization and Internal Migration Patterns in Latin America”, *Conference on African Migration in Comparative Perspective*, Johannesburg, South Africa, June, 4–7.
- Çelik, F. (2006), “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 27, Temmuz-Aralık 149–170.
- Güreşçi, E. ve Z. Yurttaş (2008), “Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(2), 47–54.
- Güreşçi, E. (2009), “Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki”, *Muğla Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 22, 51–69.

- Güreşçi, E. (2010a), “Köyden Kente Göçün Köydeki ve Kentteki Yansımaları: Akpınar Köyü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), Online Dergi.
- Güreşçi, E. (2010b), “Türkiye’de Kentten-Köye Göç Olgusu”, *Doğuş Üniv. Dergisi*, 11(1), 77–86.
- Ertem, B. (2009), “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 377–397.
- Işık, Ş. (2005), “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 14 (2005), 57–71.
- Keleş, R. (2011), “Kentleşme Olgusu”, Haber Bülteni, <http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/1212f6eac995eb9_ek.pdf?derg>, 11.01.2011.
- Moch, L.P. (2007), “Connecting Migration and World History: Demographic Patterns, Family Systems and Gender”, *Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis*.
- Özer, D. (2011), “Göç Olgusu ve Kentsel Yaşama Uyumda Yerel Yönetimlerin Rolü”, <<http://www.ziyaguney.com/dosyalar/dokumanlar/gocolgusu.pdf>> 12.01.2011.
- Öztürk, M. & N. Altuntepe (2010), “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Jurnal of Yasar University*, 3(11), 1587–1625.
- Park, A. & D. Wank (2010), “Migration and Urban Poverty and Inequality in China”, *Discussion Paper*, No. 4877.
- Pazarlıoğlu, V. (2007), “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, *Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:14, Sayı: 121–135.
- Sağlam, S. (2006), “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erman Artun Özel Kitaplığı, Sayı: 5, Ankara.
- Şimşek, E., Z. Gürlü (1994), “Kırdan Kente Göç Olgusu ve Kırsal Sanayi”, *Türkiye I. Tarım Ekonomisi Kongresi*, İzmir.
- Torlak, S., F. Polat (2006), “Kentleşme Sürecinde Kimlik Farklılaşması Açısından Denizli’de İki Mahallenin Karşılaştırılması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/2, 167-186.
- TÜİK, (2010), “Göç İstatistikleri”, <www.tuik.gov.tr>, 02.10.2010.
- Yavuz, F., A. Aksoy, Y. Topçu, T. Erem (2004), “Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi’nde Kırsal Alandan Göç Etme Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi”, *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, Tokat.

- Yenigül, S.B. (2005), “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 18 (2). 273–288.
- Yurttaş, Z., F. Yavuz (1988), *Köy Sosyolojisi Ders Notları*, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum.
- Zhang K.H. & S. Song (2003), “Rural-urban Migration and Urbanization in China: Evidence From Time – Series and Cross – Section Analyses”, *China Economic Review*, (14), 386–400.